

Nordisk gældssanering

Ulrik Rammeskow Bang-Pedersen

TemaNord 2010:598

Nordisk gældssanering
Resultater og anbefalinger

TemaNord 2010:598
© Nordisk Ministerråd, København 2010

ISBN

Denne rapport er udgivet med finansiell støtte fra Nordisk Ministerråd. Indholdet i rapporten afspejler dog ikke nødvendigvis Nordisk Ministerråds synspunkter, meninger, holdninger eller anbefalinger.

Publikationen er tilgængelig som Print on Demand (PoD) og kan bestilles på www.norden.org/order. Fler publikationer findes på www.norden.org/publikationer.

Nordisk Ministerråd
Ved Stranden 18
1061 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd
Ved Stranden 18
1061 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områder Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Indhold

Indhold	5
Sammenfatning.....	7
Opdrag og baggrund.....	7
Væsentligste konklusioner	7
Væsentligste elementer i forslaget til modellov	8
1. Udredningens baggrund og emne	9
2. Arbejdsprocessen.....	11
3. Gældende ret.....	13
4. Er der behov for en nordisk regulering af gældssanering?.....	15
5. Reguleringsformer	19
6. Det nærmere indhold af en nordisk regulering af gældssanering.....	21
6.1 Værneting (kompetence)	21
6.2 Litispendens mv.	23
6.3 Kompetence til ophævelse eller genoptagelse af gældssaneringsafgørelse	24
6.4 Gensidig anerkendelse af indledning af gældssaneringssager og retsafgørelser om gældssanering	24
7. Forslag til modellov.....	31
7.1 Modelloven	31
7.2 Kommentarer til modelloven.....	33
Summary in English	41
Background	41
Conclusions	41
Basic elements of rules in the proposed model law	42

Sammenfatning

Opdrag og baggrund

Denne udredning er afgivet efter opdrag fra Nordisk Ministerråd. Baggrunden for udredningen er et ønske om at afdække de retlige og praktiske forhold, der taler henholdsvis for og imod en nordisk regulering af gældssanering. Udredningen indeholder et forslag til en nordisk regulering af gældssanering.

Væsentligste konklusioner

- Efter gældende ret vil en afgørelse om gældssanering i et nordisk land næppe blive anerkendt i de øvrige nordiske lande.
- Den manglende gensidige anerkendelse af gældssaneringsafgørelser medfører retlige og praktiske problemer for skyldnere, der efter at have opnået gældssanering i et nordisk land, ønsker at flytte, arbejde eller investere i et andet nordisk land. De nævnte problemer må antages at have relativt lille samfundsøkonomisk betydning for de nordiske lande, men kan have væsentlig konkret betydning for den enkelte skyldner.
- Der er store ligheder mellem de nordiske landes regler om gældssanering, og de forskelligheder, der er, er ikke så fundamentale, at de bør anses for en hindring for gensidig nordisk anerkendelse af gældssaneringsafgørelser.
- For at undgå forum-shopping bør en nordisk regulering indeholde regler om værneting (kompetence) og betinge anerkendelse af, at afgørelsen er truffet af en domstol, der støtter sin kompetence på disse værnetingsregler. Endvidere bør reguleringen harmonisere reglerne om lovvalg i forbindelse med gældssanering.
- Da gældssanering i Norge, Sverige og Island ofte opnås ved en afgørelse, der træffes af en offentlig myndighed, der ikke er en domstol, bør en nordisk regulering omfatte sådanne afgørelser.
- Da der i et nordisk land kan gælde regler om, at krav kan bortfalde som følge af manglende eller for sen anmeldelse (eksempelvis reglerne i Danmark om præklusivt proklama), bør en nordisk regulering særligt forholde sig til betingelserne for, at sådanne regler kan få virkning i de øvrige nordiske lande.
- En nordisk regulering gennemføres mest hensigtsmæssigt ved, at de nordiske lande hver især gennemfører ensartede regler om værneting, lovvalg og anerkendelse, dvs. at den nordiske regulering foreslås opnået via en modellov (og ikke ved en konvention).

Væsentligste elementer i forslaget til modellov

- Reglerne omfatter alene gældssanering i de nordiske lande.
- Reglerne omfatter alene tilfælde, hvor skyldneren på tidspunktet for begæringen om gældssanering har bopæl i det land, hvor skyldneren søger gældssanering.
- Domstolene skal anvende lovgivningen i det land, hvor gældssaneringssagen behandles, på spørgsmål, der udspringer af gældssaneringen. Der gælder dog visse undtagelser for tinglige rettigheder, modregning og verserende retssager.
- Domstolen, der behandler gældssaneringssagen, skal sørge for underretning af kendte kreditorer i de øvrige nordiske lande og – såfremt der antages at være ukendte kreditorer – for bekendtgørelse af gældssaneringssagen i de øvrige nordiske lande.
- Afgørelser om gældssanering, der omfattes af reglerne, anerkendes i de øvrige nordiske lande. Dette gælder også afgørelser, der i Norge, Sverige eller Island træffes af en offentlig myndighed, der ikke er en domstol. Regler om, at krav bortfalder som følge af manglende eller for sen anmeldelse (eksempelvis de danske regler om præklusivt proklama), får alene virkning i de øvrige nordiske lande over for derværende kreditorer, hvis disse har modtaget underretning om gældssaneringssagen, eller hvis der er sket bekendtgørelse heraf i de pågældende lande.
- Reglerne om lovvalg og anerkendelse anvendes ikke, i det omfang dette vil føre resultater, der strider mod grundlæggende retsprincipper.

1. Udredningens baggrund og emne

Nordisk Ministerråd gav i december 2009 mandat til denne udredning. Fristen for afgivelse af udredningen blev fastsat til udgangen af 2010. Professor, dr. jur. Ulrik Rammeskov Bang-Pedersen, Københavns Universitet (Danmark), blev anmodet om at udarbejde udredningen. Til brug herfor blev der nedsat en referencegruppe med en sagkyndig ekspert fra hvert af de øvrige nordiske lande, jf. nærmere afsnit 2.

Baggrunden for anmodningen om udredningen er, at den stigende internationalisering og den manglende nordiske internationalprivat- og procesretlige regulering af gældssanering kan medføre en række praktisk og socialt betegnede problemer, fordi de grænseoverskridende sager er vanskelige at håndtere. Når der i denne udredning tales om „gældssanering“ omfatter dette generelt de nordiske landes respektive regler om mulighed for at opnå en retsafgørelse om eftergivelse af gæld for en fysisk person, dvs. gældssanering (herunder i forbindelse med konkurs) i medfør af konkursloven (Danmark), skuldsanering i medfør af skuldsaneringslagen (Sverige), gjeldsordning i medfør af gjeldsordningsloven (Norge), gældssanering i medfør af lov om gældssanering (Island) og skuldsanering i medfør af skuldsaneringsloven (Finland).

Ifølge mandatet skal udredningen have som hovedformål at afdække de retlige og praktiske forhold, der taler henholdsvis for og imod en nordisk konvention om gældssaneringsspørgsmål. Disse spørgsmål er behandlet i afsnit 4.

Udredningen skal efter mandatet indeholde en vurdering af, hvilke forhold, der bør reguleres i en eventuel konvention og et foreløbigt forslag til indholdet af en sådan regulering. Udredningen skal afdække, om de nordiske landes betingelser for gældssanering er ensartede, og om der under hensyn hertil i en eventuel konvention er behov for regler, der kan imødegå forum-shopping, ligesom det skal overvejes, om der skal ske en regulering af, hvorledes der skal forholdes, hvis en skyldner i forbindelse med en ansøgning om gældssanering flytter fra et nordisk land til et andet. Endvidere skal udredningen forholde sig til, om der i de enkelte lande sker en ensartet behandling af kreditorerne, herunder af udenlandske kreditorer og udenlandske myndigheders krav. De nævnte spørgsmål er behandlet i afsnit 6–7.

Endelig skal udredningen behandle forholdet til EU's insolvensforordning og eventuel anden relevant mellemstatslig regulering. Dette spørgsmål er behandlet i afsnit 3.

Der er ved udarbejdelsen af udredningen taget højde for tidligere overvejelser og erfaringer, herunder navnlig rapporten om det i 1999 afholdte nordiske seminar om gældssaneringsspørgsmål (offentliggjort i TemaNord 2000:529).

2. Arbejdsprocessen

Arbejdet blev iværksat i januar 2010.

Udrederen, *professor, dr. jur. Ulrik Rammeskow Bang-Pedersen*, sammensatte herefter en referencegruppe bestående af:

Professor Michael Bogdan, Lunds Universitet (Sverige)

Professor Mads Henry Andenæs, Oslo Universitet (Norge)

Associate professor Benedikt Bogason, University of Iceland (Island)

Professor Johanna Niemi, University of Helsinki (Finland)

Hvert medlem af referencegruppen afgav i foråret 2010 en kort redegørelse for reglerne om gældssanering i deres respektive lande, herunder de internationale privat- og procesretlige regler.

På grundlag af redegørelserne afholdtes den 21. juni 2010 et heldagsmøde i København med udrederen og referencegruppen om indholdet af en eventuel nordisk regulering om gældssanering. På mødet var der bred enighed om, hvilke hovedprincipper der burde gælde i en eventuel nordisk regulering af gældssanering.

I løbet af efteråret 2010 udarbejdede udrederen et udkast til udredning. Referencegruppen afgav i november 2010 deres kommentarer til udkastet, hvorefter udrederen fremsendte revideret udkast, som referencegruppen herefter afgav kommentarer til. Udrederen færdiggjorde udredningen i december 2010.

3. Gældende ret

Gældssanering er – set i forhold til andre retsinstitutter – et forholdsvis nyt fænomen. Danmark indførte i 1984 som det første nordiske land – og i øvrigt som det første land i kontinental-Europa – regler om gældssanering. I 1992 blev der indført regler om gældssanering i Norge og Finland. I 1994 blev der indført regler om gældssanering i Sverige, og først i 2009 blev der indført regler om gældssanering i Island. I Danmark findes reglerne om gældssanering i konkursloven, mens reglerne om gældssanering i de øvrige nordiske lande findes i en selvstændig lov herom (på Island blev reglerne om gældssanering i 2010 flyttet fra konkursloven til en selvstændig lov om gældssanering).

De nordiske lande indgik allerede i 1933 den Nordiske Konkurskonvention, der regulerer gensidig anerkendelse af konkursbehandling og tvangsakkordforhandling. Konventionen blev revideret i 1982. Den Nordiske Konkurskonvention indeholder imidlertid ingen regler om gældssanering. Dette er for så vidt ikke overraskende, da reglerne om gældssanering først er indført i de respektive lande efter 1982, jf. ovenfor.

EU's insolvensforordning (nr. 1346/2000 med de ved forordning nr. 210/2010 ændrede bilag) omfatter Sverige og Finland, men derimod ikke Norge, Island og Danmark (sidstnævnte på grund af Danmarks retlige forbehold). Hvad angår Norden, finder forordningen således alene anvendelse i forholdet mellem Sverige og Finland. Imidlertid finder forordningen alene anvendelse på de typer insolvensbehandling, der er opregnet i forordningens Bilag A, og hverken Sverige eller Finland har fået medtaget gældssanering på listen i Bilag A. Sverige har således alene medtaget konkurs og foretagsrekonstruktion i forordningens Bilag A, mens Finland på tilsvarende vis alene har medtaget konkurs og foretagssanering.

Sammenfattende kan det således konstateres, at hverken den Nordiske Konkurskonvention eller EU's insolvensforordning regulerer gældssanering i et nordisk land. Det er med andre ord det enkelte nordiske lands interne lovgivning, der regulerer spørgsmålet om anerkendelse af gældssanering i et andet nordisk land.

Hvad angår indholdet af de enkelte nordiske landes regler om anerkendelse af gældssanering i et andet nordisk land, indeholder ingen af de nordiske landes lovgivninger nogen udtrykkelige lovregler herom. I Danmark og Island findes i konkursloven en hjemmel til at fastsætte regler om virkningen af udenlandsk insolvensbehandling, men i ingen af landene er denne hjemmel udnyttet til at fastsætte bestemmelser om virkningen af gældssanering i et andet nordisk land. Fælles for de nordiske lande er, at det må anses for tvivlsomt, om der efter gældende ret kan anerkendes nogen virkning af en gældssanering i et andet nordisk land. Der foreligger ingen trykt retsprak-

sis fra nogen af de nordiske lande om spørgsmålet. I Danmark har Østre Landsret dog i afgørelsen U 2000.2122 Ø lagt til grund, at en amerikansk discharge ikke havde nogen virkning i Danmark, og det må formentlig antages, at resultatet havde været det samme, hvis der havde været tale om en gældssaneringsafgørelse fra et andet nordisk land.

4. Er der behov for en nordisk regulering af gældssanering?

Den manglende regulering af, om en gældssanering i et nordisk land har nogen virkninger i et andet nordisk land, medfører retlige problemer for insolvente fysiske personer. Hvis en skyldner opnår gældssanering i eksempelvis Sverige og derefter flytter til Danmark, vil den manglende danske anerkendelse af den svenske gældssanering medføre, at skyldnerens kreditorer vil kunne iværksætte retsforfølgning (inkasso) mod skyldneren i Danmark, uden at skyldneren kan påberåbe sig den gældseftergivelse, som denne fik ved den svenske gældssanering. Det bemærkes, at dette gælder, uanset om skyldnerens gæld kontraktretligt måtte være undergivet svensk ret. Den manglende anerkendelse af den svenske gældssanering medfører således, at denne er uden virkning i Danmark, uanset hvilket lands lovgivning som gælden kontraktretligt måtte være underlagt. Skyldneren må med andre ord efter flytningen til Danmark søge om at få en dansk gældssanering. Dette er imidlertid både tidskrævende og byrdefuldt for skyldneren.

Den manglende anerkendelse af en gældssanering fra et andet nordisk land kan virke hæmmende for den fri bevægelighed af arbejdskraft og kapital mellem de nordiske lande. En skyldner kan således tænke sig at afholde sig fra at flytte fra det land, hvor gældssaneringen blev opnået, fordi skyldneren ved, at de aktiver, som denne måtte medbringe eller erhverve i det land, som der flyttes til, kan være genstand for retsforfølgning fra skyldnerens kreditorer. Den manglende anerkendelse af gældssanering fra et andet nordisk land kan også virke hæmmende for, at en skyldner, der har opnået gældssanering, efterfølgende foretager investeringer i et andet land. En skyldner, der har opnået gældssanering i Danmark, vil således – uanset om skyldneren agter at blive boede i Danmark – ikke kunne købe eksempelvis et fritidshus i Sverige uden at risikere, at skyldnerens kreditorer iværksætter retsforfølgning mod fritidshuset. Den manglende anerkendelse af en gældssanering fra et andet nordisk land kan også afholde en skyldner fra at pendle til arbejde i et andet nordisk land, da kreditorerne kan iværksætte retsforfølgning mod den løn, som optjenes i det land, hvor arbejdets udføres, samt i de aktiver, eksempelvis skyldnerens bil, som skyldneren måtte medbringe til arbejdsstedet. I princippet kan den manglende anerkendelse af gældssanering fra et andet nordisk land endog siges at kunne afholde en skyldner fra at holde ferie i et andet nordisk land, da skyldnerens kreditorer foretage retsforfølgning i de aktiver, som skyldneren medbringer på ferien. I praksis vil det dog formentlig ofte være vanskeligt at nå at iværksætte retsforfølgning i aktiver, der medbringes på en kortere ferie i et andet nordisk land, da kreditorerne sjældent vil være bekendt med skyldnerens ferieplaner.

De nævnte konsekvenser af den manglende anerkendelse af en gældssanering fra et andet nordisk land er uhensigtsmæssige ud fra en samfundsøkonomisk synsvinkel. Hertil kan tilføjes, at de nævnte konsekvenser er urimelige over for de skyldnere, der har opnået gældssanering i et nordisk land, i og med disse skyldnere ikke har samme mulighed for at flytte, investere m.v. som andre solvente personer. Endelig kan det anføres, at den manglende nordiske gensidige anerkendelse af gældssaneringer ikke harmonerer med de principper, der i øvrigt gælder i Norden, hvor der generelt gælder et princip om gensidig anerkendelse af retsafgørelser i civile sager, konkurser m.v.

Det vanskeligt at kvantificere, hvilken betydning den manglende nordiske gensidige anerkendelse af gældssaneringer har. Det skønnes, at ca. 40.000 personer årligt flytter fra et nordisk land til et andet, og at yderligere ca. 40.000 personer pendler fra et nordisk land til et arbejde i et andet nordisk land (<http://www.norden.org/da/samarbejdsomrader/flytning-og-pendling>). Spørgsmålet er, om disse tal ville være højere, hvis der gjaldt regler om nordisk gensidig anerkendelse af gældssanering, og i givet fald, hvor meget højere. Det er ikke muligt at give noget sikkert svar herpå. I Danmark søger ca. 5.000 personer om gældssanering hvert år, hvilket fører til ca. 1.200 gældssaneringer (2009 og 2010 (1. halvår), jf. www.domstol.dk). Hvis det antages, at der er ca. 4 millioner myndige danskere, svarer de nævnte tal til, at ca. 1,25 promille af den myndige befolkning i Danmark hvert år søger gældssanering, og at ca. 0,3 promille af den myndige befolkning opnår gældssanering. Når det tages i betragtning, at gæld kan ophøre på grund af forældelse, vil det formentlig alene være personer, der inden for de seneste 10 år har opnået gældssanering, som kunne tænkes at afholde sig fra at flytte eller arbejde i et andet nordisk land på grund af manglende gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser. Over en 10-årig periode vil ca. 3 promille af den myndige befolkning i Danmark have opnået gældssanering, hvis det antages, at 0,3 promille af den myndige befolkning opnår gældssanering hvert år. Hvis det endvidere antages, at personer, der har opnået gældssanering, ville være lige så tilbøjelige til at flytte eller pendle som resten af befolkningen, såfremt der gjaldt regler om gensidig anerkendelse af gældssanering, og at der i de øvrige nordiske lande gælder nogenlunde samme statistiske forhold som i Danmark, ville regler om gensidig anerkendelse af gældssanering således kunne forøge antallet af personer, der flytter eller pendler mellem de nordiske lande med ca. 3 promille, dvs. med ca. 120 flytninger pr. år og ca. 120 yderligere pendlere. Det skal dog understreges, at denne beregning er behæftet med betydelige usikkerheder, og tallene derfor meget vel kan være både væsentligt højere eller lavere. Endvidere bemærkes, at beregningen ikke omfatter personer, der uden at flytte eller pendle kunne tænkes at investere i et andet nordisk land, eksempelvis ved køb af et fritidshus. Beregningen viser dog, at den manglende gensidige anerkendelse af gældssaneringer næppe berører mere end 1.000 personer i Norden om året, og at der således næppe kan siges at være tale om et kvantitativt betydeligt samfundsmæssigt problem.

Sammenfattende må det konstateres, at den manglende gensidige anerkendelse af gældssaneringsafgørelser medfører retlige og praktiske problemer for skyldnere, der efter at have opnået gældssanering i et nordisk land, ønsker at flytte, arbejde eller investere i et andet nordisk land. De nævnte problemer må dog antages at have relativt lille samfundsøkonomisk betydning for de nordiske lande. Uanset dette taler hensynet til de skyldnere, som i dag berøres af de manglende regler om gensidig nordiske anerkendelse af gældssaneringsafgørelser, for, at der indføres regler herom.

Gensidig anerkendelse af retsafgørelser bygger generelt på et princip om, at man ikke har grundlæggende forskellige regler. Som nævnt i afsnit 3 har alle de nordiske lande regler om gældssanering. De nordiske landes regler om gældssanering har en række fællestræk. I alle nordiske lande gives gældssanering ved en afgørelse fra en offentlig myndighed, der træffer sin afgørelse uden forudgående afstemning blandt kreditorerne. En afgørelse om gældssanering binder som udgangspunkt alle kreditorer, men påvirker dog ikke panterettigheder. Gældssanering gives alene, hvis skyldneren er insolvent (i betydningen illikvid). I alle nordiske lande gælder endvidere, at skyldneren ved afgørelsen om gældssanering som udgangspunkt forpligtes til at betale dividende til sine kreditorer i en periode, der som udgangspunkt udgør 5 år, og at dividenden fastsættes ud fra et princip om, at skyldneren i betalingsperioden skal betale forskellen på skyldnerens indtægter og dennes rimelige udgifter til bolig og dagliglivets fornødenheder. Endelig er det et fællestræk ved de nordiske landes lovgivning, at gældssanering kan nægtes, hvis der foreligger omstændigheder, der taler mod gældssanering.

Der er dog også forskelle i nordiske landes regler om gældssanering. Disse forskelle viser sig blandt andet i reglerne om, hvilke omstændigheder, der kan føre til, at gældssanering nægtes. I nogle lande er reglerne mere generelle, således at det i vidt omfang overlades til domstolene at skønne over, om gældssanering bør nægtes, mens det i andre lande er således, at de væsentligste grunde, der kan være til at nægte gældssanering, er angivet udtrykkeligt i loven. I nogle af de nordiske lande gælder regler om, at en kreditors krav kan bortfalde som følge af manglende eller for sen anmeldelse (og kreditor dermed ikke får dividende i dividendebetalingsperioden). De forskelligheder, der er mellem de enkelte nordiske landes regler om gældssanering, er ikke så fundamentale, at de bør være til hinder for regler om gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser, men forskellene giver dog anledning til at overveje, om der bør være mulighed for at nægte anerkendelse af en afgørelse om gældssanering, hvis anerkendelse vil stride mod grundlæggende retsprincipper (ordre public), jf. afsnit 6.4.5. Regler om, at krav bortfalder som følge af manglende eller for sen anmeldelse (eksempelvis de danske regler om præklusivt proklama), giver særligt anledning til at overveje, om virkningen af sådanne regler fuldt ud kan anerkendes i de øvrige nordiske lande, herunder om der i så fald skal gælde særlige regler om bekendtgørelse i de øvrige nordiske lande, jf. nærmere afsnit 6.4.4.

Selv om det ikke vurderes, at der er fundamentale forskelle i de nordiske landes regler om gældssanering, kan det anføres, at en gensidig anerkendelse af afgørelse om gældssanering kan føre til forum-shopping, derved at en skyldner søger om at få gældssanering i det nordiske land, hvor skyldneren kan opnå gældssanering på lempeligst mulige vilkår (med den virkning at gældssaneringen anerkendes i de øvrige nordiske lande). Uanset at muligheden for en sådan forum shopping begrænses af de nationale værnetingsregler, der i almindelighed kræver, at skyldneren har bopæl i det land, hvor skyldneren søger om gældssanering, bør man i en nordisk regulering af gældssanering forholde sig til, om anerkendelse af en gældssanering skal forudsætte, at gældssaneringsafgørelsen blev afsagt i det land, der var rette værneting, herunder hvorledes værnetingsreglerne bør udformes. Disse spørgsmål er nærmere behandlet i afsnit 6.1–6.4.

5. Reguleringsformer

Der er grundlæggende tre forskellige mulige måder, hvorved man kan sikre en nordisk gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser.

Den første måde er at afvente, at EU en gang i fremtiden laver regler om gensidig anerkendelse af gældssanering. Da Norge og Island ikke er medlem af EU, og da Danmark på grund af sit retlige forbehold ikke omfattes af EU-regler om anerkendelse af gældssaneringsafgørelser, vil denne løsning indebære, at man endvidere skal afvente, at der indgås en mellemstatslig aftale mellem EU, Norge, Island og Danmark om gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser (svarende til de aftaler der foreligger om domme i civile sager i henholdsvis Lugano-konventionen og aftalen mellem EU og Danmark om Bruxelles I-forordningen). Det er usikkert om – og givet fald hvornår – EU vil lave regler om gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser og følgelig endnu mere usikkert, om der efterfølgende kan tænkes at blive indgået parallelaftaler herom med Norge, Island og Danmark. Endnu større usikkerhed må siges at gælde om, hvorvidt Danmark på et tidspunkt måtte opgive sit retlige forbehold (og om hvorvidt Norge eller Island kunne tænkes at blive medlem af EU). Det kan af de anførte grunde ikke anbefales, at de nordiske lande venter på, at EU laver regler om gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser.

Den anden måde er at lave en nordisk konvention om gældssanering (eventuelt som et tillæg til den Nordiske Konkurskonvention). Fordelen ved denne løsning er, at den giver et sikkert retligt grundlag for gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser. Konventionsformen indebærer imidlertid også ulemper. For så vidt angår Sverige og Finland må det formentlig antages, at indgåelse af en traktat om gældssanering ikke kan ske uden medvirken fra EU, da emnet på grund af insolvensforordningen formentlig må anses for omfattet af EU's udenrigspolitiske kompetence, uanset at Sverige og Finland ikke har medtaget gældssanering i Bilag A på deres respektive lister over omfattede insolvensbehandlingstyper. Gældssanering må således anses for en insolvenstype, der kan medtages i insolvensforordningens bilag A, og som derfor kan omfattes af EU-regulering, jf. herved at eksempelvis Holland (Nederland) har medtaget gældssanering („De schuldsaneringsregeling natuurlijke personen“) i Bilag A på sin liste over insolvensbehandlingstyper, der omfattes af forordningen. Det må anses for usikkert, om EU ønsker at medvirke til indgåelsen af nordisk konvention om gældssanering. En anden ulempe ved konventionsformen er, at den er tidskrævende, derved at det vil tage tid at forhandle en konvention. Endelig kan nævnes, at konventionsformen må anses for relativt ufleksibel forstået på den måde, at fremtidige ændringer vil kræve en ny konvention. I den forbindelse kan nævnes, at den Nordiske Konkurskonvention kun er blevet ændret én gang siden dens

indgåelse i 1933, selv om de seneste 10–20 års udvikling har medført, at konventionen kunne trænge til en revision.

Den tredje måde, hvorved man kan sikre en nordisk gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser, er at udforme en modellov, som de enkelte nordiske staters lovgivere herefter kan implementere i deres nationale lovgivning. Fordelen ved denne løsning er, at nationale regler kan indføres, uden at der forinden indgås en egentlig mellemstatslig aftale herom og uden at involvere EU. Dette indebærer på den anden side – blandt andet som følge af forskellige lovgivningstekniske traditioner i de forskellige nordiske lande – en risiko for, at reglerne i de enkelte lande ikke bliver helt ens, men det vurderes dog ikke, at dette udgør et væsentligt problem. Ved anvendelse af en modellov opnås den fordel, at senere ændringer af de enkelte landes regler ikke forudsætter indgåelse af en aftale med de øvrige lande.

Sammenfattende vurderes det, at en modellov er den bedste måde at opnå nordisk gensidig anerkendelse af gældssaneringsafgørelser.

6. Det nærmere indhold af en nordisk regulering af gældssanering

6.1 Værneting (kompetence)

Et centralt spørgsmål er reguleringen af kompetencen til at behandle gældssaneringssager. En harmonisering af landenes regler om international kompetence er nødvendig for at undgå forum-shopping, dvs. for at undgå at en skyldner kan vælge mellem at indgive begæring om gældssanering i forskellige lande. Endvidere er en harmonisering af reglerne om international kompetence nødvendig for at undgå, at der kan opstå tilfælde, hvor ingen lande vil behandle en begæring om gældssanering (negative kompetencekonflikter), uanset at skyldneren har sin nærmeste tilknytning til Norden.

Arbejdsgruppen har drøftet, hvilket kriterium, som bør være afgørende ved afgrænsningen af landenes stedlige kompetence. De mest nærliggende muligheder er enten at lægge vægt på, hvor skyldneren har centret for sine hovedinteresser („centre of main interests“ (COMI)), eller at lægge vægt på, hvor skyldneren har sin bopæl. Til støtte for at anvende COMI kan anføres, at dette er kriteriet i EU insolvensforordningen, og at COMI-testen har den fordel, at den kan inddrage andre faktorer end skyldnerens bopæl, således at det bedst sikres, at sagen behandles i det land, som skyldneren reelt har sin nærmeste tilknytning til. Til støtte for at anvende skyldnerens bopæl som kriterium kan anføres, at det er et klart og forudsigeligt kriterium, der er enkelt at anvende for domstolene. Endvidere kan anføres, at COMI-testen for fysiske personer, der ikke driver erhvervsvirksomhed, i praksis stort set altid vil føre til, at COMI anses for at være i bopælslandet, og at det derfor er enklere at anvende bopælen som kriterium. Endelig kan imod en anvendelse af COMI som kriterium anføres, at EU insolvensforordningen forventes revideret inden for de nærmeste par år, og at det kan føre til en ændring af COMI-begrebet. Arbejdsgruppen finder samlet set, at mest taler for at anvende bopælen som kriterium for afgrænsning af landenes internationale kompetence i gældssaneringssager. Hvis skyldneren undtagelsesvis har bopæl i flere nordiske lande, bør det for at undgå mulighed for forum-shopping være således, at hovedbopælen er afgørende.

Hvad angår tidspunktet for bedømmelsen af, hvor skyldneren har sin bopæl, bør det afgørende i overensstemmelse med almindelige procesretlige principper være tidspunktet for indgivelsen af begæringen om gældssanering. Hvis skyldneren havde bopæl i det land, hvor begæringen om gældssanering blev indgivet, bør dettes lands domstole således kunne behandle

gældssaneringssagen, herunder træffe afgørelse om gældssanering, uanset om skyldneren under sagens behandling flytter til et andet land.

Et særligt spørgsmål er, om der ved bopæl skal forstås skyldnerens registrerede bopæl eller skyldnerens reelle bopæl. Ved den registrerede bopæl forstås det sted, hvor skyldneren i det relevante offentlige register er angivet at have bopæl (eksempelvis Folkeregistret i Danmark). Oftest vil skyldneren have registreret bopæl i det land, hvor skyldneren reelt bor, men der kan undtagelsesvis tænkes tilfælde, hvor dette ikke er tilfældet. Arbejdsgruppen er enig om, at den reelle bopæl skal være afgørende. I erkendelse af, at den reelle bopæl ofte vil være sammenfaldende med den registrerede bopæl, foreslås det, at der skal gælde en formodning for, at den registrerede bopæl er den reelle bopæl, hvis skyldneren har haft registreret bopæl i samme land i de seneste 6 måneder før indgivelsen af begæringen om gældssanering. Det foreslås således, at en skyldner, der i de seneste 6 måneder har haft registreret bopæl i samme land, skal anses for reelt at have bopæl i dette land, medmindre andet godtgøres. I disse tilfælde bør domstolene således som udgangspunkt ikke anvende ressourcer på at efterprøve, om den registrerede bopæl er den reelle bopæl, medmindre sagens konkrete omstændigheder giver anledning hertil. Omvendt følger det modsætningsvis af formodningsreglen, at domstolene i tilfælde, hvor skyldneren har ændret registreret bopælsland inden for de seneste 6 måneder, bør være særlig opmærksom på, om den aktuelt registrerede bopæl rent faktisk er skyldnerens reelle bopæl.

Der kan opstå tilfælde, hvor skyldneren har stiftet hovedparten af sin gæld i et land, eksempelvis Norge, hvorefter skyldneren flytter til et andet land, eksempelvis Sverige, og derefter søger om gældssanering. Hvis flytningen er reel, dvs. at skyldnerens reelle bopæl på tidspunktet for begæringen om gældssanering er i Sverige, ser arbejdsgruppen intet problem i, at skyldneren skal søge gældssanering i Sverige. Det gælder, uanset at det ikke udelukkes, at en skyldner flytter til et andet land netop for at søge gældssanering i tilflytningslandet (her Sverige). At skyldneren skal søge gældssanering i det land, hvor skyldneren nu reelt har bopæl, er blot en konsekvens af, at skyldneren efter flytningen undergives reglerne i tilflytningslandet. Dette kendes også fra andre retsområder. Eksempelvis kan nævnes, at det ses at nogen flytter fra Danmark til Sverige, fordi personer med bopæl i Sverige kan købe billigere biler end personer med bopæl i Danmark. Det afgørende er, at flytningen er reel. I øvrigt bemærkes det, at der er praktiske fordele ved, at gældssaneringssagen behandles i det land, hvor skyldneren reelt har bopæl, derved at skyldneren ofte vil skulle møde i retten i forbindelse med gældssaneringssagen, og derved at alternativet – at skyldneren skulle søge gældssanering i fraflytningslandet – ville øge antallet af tilfælde, hvor en gældssaneringsafgørelse fra et land senere skulle tillægges virkninger i et andet land.

Om kompetence til ophævelse og genoptagelse af tidligere truffet afgørelse om gældssanering henvises til afsnit 6.3.

Endelig bemærkes, at arbejdsgruppen ikke foreslår nogen harmonisering af landenes interne kompetence, dvs. at det fortsat vil være op til det land, hvor skyldneren reelt har sin bopæl, at fastsætte regler om, hvilken domstol (eller anden myndighed) i dette land, som skyldneren skal indgive sin gældssaneringsbegæring til.

6.2 Litispendens mv.

Som anført i afsnit 6.1 bør det land, hvor skyldneren har sin reelle bopæl, have enekompetence til at behandle skyldnerens begæring om gældssanering. Det kan følgelig virke overflødigt at fastsætte regler om litispendens. Der kan imidlertid være tilfælde, hvor der er en vis usikkerhed om, hvor skyldneren har sin reelle bopæl. Det vil i sådanne tilfælde være uhensigtsmæssigt, hvis der samtidig kunne indledes gældssaneringssag i to forskellige lande. Efter arbejdsgruppens opfattelse bør der derfor fastsættes regler om litispendens.

Domstolene i de nordiske lande bør have tillid til hinandens afgørelser. Hvis en domstol i et land har lagt til grund, at skyldneren har bopæl i dette land, bør denne afgørelse således ikke kunne tilsidesættes af en domstol i et andet nordisk land. Endvidere bør det være således, at hvis der er indgivet begæring om gældssanering i et land, skal der ikke kunne indledes gældssaneringssag i et andet land, førend domstolen i det første land har taget stilling til sin kompetence (og såfremt denne domstol anser sig for kompetent, bør der slet ikke kunne indledes gældssanering i et andet land, så længe domstolen behandler gældssaneringssagen).

Litispendens-virkningen foreslås alene at omfatte tilfælde, hvor den først indgivne begæring om gældssanering er begrundet i, at skyldneren har bopæl i dette land. Hvis et lands lovgivning skulle åbne mulighed for behandling af gældssaneringssager vedrørende personer med bopæl uden for Norden, bør en sådan sag ikke afskære indledning af en ny gældssaneringssag i et andet nordisk land, da regelsættet alene tilsigter at opnå anerkendelse af en afgørelse om gældssanering, hvis afgørelsen er truffet i det land, hvor skyldneren havde sin reelle bopæl.

Litispendens-virkningen afskærer ikke en skyldner, der har opnået afgørelse om gældssanering i et land, men som senere bliver insolvent på ny, fra senere at søge om gældssanering i et andet land (som skyldneren nu har bopæl i). Efter nogle landes regler er der fastsat grænser for, hvor mange gange en skyldner kan opnå gældssanering inden for en vis periode. Disse lande må i deres interne lovgivning selv tage stilling til, om en tidligere gældssanering i et andet land skal medregnes i opgørelsen af, om skyldneren overskrider det maksimale antal gange, som skyldneren må opnå gældssanering inden for den relevante periode.

Reglerne om litispendens afgør ikke, om der under gældssaneringssagen kan indledes almindelige civile retssager mod skyldneren. Efter arbejds-

gruppens opfattelse bør det som følge af de almindelige principper om anerkendelse og lovvalg være således, at loven i det land, hvor gældssanerings-sagen verserer, er afgørende for, om der kan indledes retssag mod skyldneren, herunder i et af de øvrige nordiske lande. Hvad angår gældssanerings-sagens virkning for verserende civile sager ved domstole i de øvrige lande (eksempelvis retssager mod skyldneren), bør der derimod gælde samme regel som i EU insolvensforordningen (art. 15), dvs. at gældssaneringssagens virkning for en sådan retssag skal afgøres udelukkende efter lovgivningen i det land, hvor retssagen verserer.

6.3 Kompetence til ophævelse eller genoptagelse af gældssaneringsafgørelse

Der kan i nogle tilfælde opstå spørgsmål om ophævelse eller genoptagelse af en afgørelse om gældssanering. Sådanne spørgsmål bør afgøres efter loven i det land, hvor afgørelsen om gældssanering blev truffet. Det vil derfor være mest hensigtsmæssigt, at sager om ophævelse og genoptagelse af en afgørelse om gældssanering, behandles af domstolene i det land, som traf afgørelsen om gældssanering, uanset om skyldneren efterfølgende måtte være flyttet til et andet land.

6.4 Gensidig anerkendelse af indledning af gældssaneringssager og retsafgørelser om gældssanering

6.4.1 Betingelser for anerkendelse af afgørelser om gældssanering

En grundlæggende betingelse for anerkendelse er, at der er tale om en retsafgørelse om gældssanering. Dette foreslås teknisk gennemført således, at de enkelte lande ved deres gennemførelse af modelloven opregner de typer afgørelser om gældssanering, der findes i de øvrige nordiske lande. Reglerne om anerkendelse af gældssanering foreslås ikke at omfatte udenretlige ordninger, så som en skyldners udenretlige („frivillige“) akkord med sine kreditorer. I hvilket omfang en sådan udenretlig akkord – som en kontrakt mellem skyldneren og dennes kreditorer – kan anerkendes at have virkninger i andre lande, må bedømmes efter almindelige internationalprivatretnlige regler. I Norge kan afgørelser om gældssanering træffes af namsmannen. På tilsvarende vis kan afgørelser om gældssanering i Sverige træffes af kronofogden og i Island af skyldnerens ombudsmand. Sådanne afgørelser foreslås omfattet af reglerne i modelloven, dvs. at det foreslås, at namsmannen, kronofogden og skyldnerens ombudsmand sidestilles med en domstol. Når der i det følgende tales om retsafgørelser omfatter dette således afgørelser om gældssanering truffet af namsmannen, kronofogden og skyldnerens ombudsmand.

Anerkendelse af en retsafgørelse bør forudsætte, at gældssaneringssagen blev behandlet i det land, som havde international kompetence hertil, dvs. det land hvor skyldneren havde sin reelle bopæl på det tidspunkt, hvor skyldneren indgav begæringen om gældssanering, jf. afsnit 6.1. Det vil imidlertid være uhensigtsmæssigt, hvis en domstol i et land, der anmodes om anerkendelse af en afgørelse om gældssanering, skulle efterprøve, om skyldneren rent faktisk havde bopæl i det land, som afsagde afgørelsen om gældssanering. Domstolene i de nordiske lande bør have tillid til hinandens afgørelser. Det foreslås følgelig, at anerkendelse af en afgørelse om gældssanering alene skal være betinget af, at domstolen i det land, der traf afgørelsen, lagde til grund, at skyldneren havde bopæl i dette land. Teknisk kunne dette gennemføres ved, at man gør anerkendelse af en afgørelse om gældssanering betinget af, at det af afgørelsen udtrykkeligt fremgår, at skyldneren havde bopæl i landet, hvor gældssaneringsafgørelsen blev truffet. I betragtning af, at alle nordiske lande har det klare udgangspunkt, at man alene behandler sager om gældssanering vedrørende personer, der bor i landet, synes det imidlertid unødvendigt formalistisk at betinge anerkendelse af, at det udtrykkeligt fremgår af afgørelsen, at skyldneren havde bopæl i landet, hvor afgørelsen blev truffet. I stedet foreslås det, at det bestemmes, at det af en afgørelse om gældssanering skal fremgå, hvis skyldneren ikke – på tidspunktet for begæringen om gældssanering – havde bopæl i det land, hvor afgørelsen om gældssanering er truffet, og at virkningen af en sådan erklæring er, at afgørelsen ikke skal anerkendes.

Selv om skyldneren måtte flytte til et andet land efter at have opnået afgørelse om gældssanering, foreslås det, at domstolene i det land, som traf afgørelsen om gældssanering, skal være kompetente til at træffe afgørelse om genoptagelse eller ophævelse af afgørelsen om gældssanering, jf. afsnit 6.3.

6.4.2 Virkningerne af anerkendelse af en afgørelse om gældssanering

En afgørelse om gældssanering, der opfylder betingelserne for anerkendelse, jf. afsnit 6.4.1, bør generelt tillægges de samme virkninger i de øvrige nordiske lande, som den har efter lovgivningen i det land, hvor gældssaneringsafgørelsen blev truffet. Der bør med andre ord ske anerkendelse af gældssaneringsafgørelsen generelt, dvs. ikke alene af den deraf følgende gældsnedsettelse, men også andre vilkår så som skyldnerens eventuelle pligt til at betale dividende til kreditorerne i henhold til afgørelsen.

Som undtagelse til reglen om, at gældssaneringen tillægges virkninger efter loven i det land, hvor afgørelsen er truffet, gælder, at afgørelsen ikke bør have virkning på tinglige rettigheder over aktiver i andre lande, jf. nærmere afsnit 6.5. Endvidere gælder den modifikation, at den domstol, der behandler gældssaneringssagen, i visse spørgsmål skal anvende en anden materiel lovgivning end sit eget lands, jf. nærmere afsnit 6.5. Endelig gælder generelt den undtagelse, at anerkendelse ikke skal ske, i det omfang dette vil stride mod ordre public, jf. nærmere afsnit 6.4.5. Om information til kreditorerne

om gældssanering, herunder regler om anmeldelse af fordringer, henvises til afsnit 6.4.4.

6.4.3 Anerkendelse af virkningerne af indledning af gældssaneringssag

I tilfælde, hvor det nationale retssystem er indrettet således, at retten indleder en gældssaneringssag (gældssaneringsbehandling) forud for selve afgørelsen om gældssaneringen, vil selve indledningen af en gældssaneringssag typisk have selvstændige retsvirkninger. Eksempelvis kan der være tale om, om at der ikke kan foretages retsforfølgning mod skyldneren under sagens behandling, eller regler om at der kan gennemføres omstødelse af utilbørlige dispositioner. Også sådanne virkninger må anerkendes i de øvrige lande, forudsat at der er tale om en gældssanering indledt i det land, hvor skyldneren har sin bopæl.

6.4.4 Underretning af kreditorerne. Anmeldelse af fordringer

De enkelte nordiske lande har ikke fuldt ud sammenfaldende regler om underretning af kreditorer og anmeldelse af krav. Arbejdsgruppen ser ikke noget behov for, at man regulerer reglerne om underretning og anmeldelse af kreditorer i det land, hvor gældssaneringssagen behandles, dvs. at de nationale regler fortsat alene bør regulere dette spørgsmål.

Hvad angår kreditorer i de andre nordiske lande, dvs. kreditorer som har deres bopæl (eller for selskaber: Hovedsæde) i et andet nordisk land end skyldneren, kan man ikke ubetinget regne med, at de almindelige nationale underretningsregler er tilstrækkelige til at sikre, at disse kreditorer bliver bekendte med gældssaneringssagen og dermed får mulighed for at anmelde deres krav. Det foreslås derfor, at der fastsættes en regel om, at der skal ske særskilt underretning til kendte kreditorer i de øvrige nordiske lande, jf. herved den tilsvarende regel i EU Insolvensforordningens art. 40(1). Underretningen skal indeholde oplysning om, hvortil anmeldelse af krav skal ske samt en eventuel frist herfor, herunder hvorvidt kreditorer med pantsikrede eller privilegerede krav behøver at anmelde deres krav.

En skyldner kan have ukendte kreditorer i de øvrige nordiske lande, eksempelvis fordi skyldneren ikke ved, at kreditor er flyttet til det pågældende land, eller fordi skyldneren ligefrem har glemt den pågældende kreditor. Der er således en risiko for, at skyldneren har kreditorer, der ikke modtager underretning om gældssaneringssagen. Arbejdsgruppen har overvejet, om der generelt bør være pligt til at bekendtgøre gældssaneringen i de relevante offentlige kundgørelsesmedier i de øvrige lande, således at kreditorer i disse lande, som ikke modtager den ovenfor særskilte underretning, på denne måde kan opnå kendskab til gældssaneringssagen. Ofte vil insolvente skyldnere imidlertid alene have kreditorer i samme land, som skyldneren har bopæl i, eller dog i hvert fald være bekendt med sine udenlandske kreditorer, således at disse underrettes om gældssaneringssagen. Det bemærkes herved,

at en skyldner typisk ingen interesse har i at fortie eksistensen af udenlandske kreditorer, da det beløb, som skyldneren skal betale som led i gældssaneringen, typisk afhænger af størrelsen af skyldnerens indkomst og nødvendige leveomkostninger, men derimod ikke af hvor stor den samlede gæld er. Arbejdsgruppen finder i lyset af disse forhold, at det vil medføre en uforholdsmæssige administrativ og økonomisk byrde at indføre en generel pligt til at bekendtgøre gældssaneringssager i de øvrige nordiske lande. I stedet foreslås, at retten skal foretage en konkret vurdering af behovet for at bekendtgøre gældssaneringssagen i de øvrige nordiske lande, dvs. at retten konkret skal vurdere, om der er en vis sandsynlighed for, at skyldneren måtte have ukendte kreditorer i de øvrige nordiske lande. Bekendtgørelse kan selv i sådanne tilfælde eventuelt begrænses til de af de øvrige nordiske lande, hvor retten antager, der er en vis sandsynlighed for, at skyldneren kunne have ukendte kreditorer.

I Danmark gælder der regler om præklusivt proklama, dvs. at der i bekendtgørelsen af gældssaneringen fastsættes en frist for, at kreditorerne skal anmelde deres krav, således at krav, der ikke anmeldes inden for fristen, bortfalder (og dermed ikke modtager dividende). I Sverige gælder regler om, at ukendte krav, der ikke anmeldes under gældssaneringssagen, bortfalder ved gældssaneringen. Hvis regler om, at krav bortfalder som følge af manglende eller for sen anmeldelse, skal have virkning over for kreditorer i de andre nordiske lande, er det i sagens natur vigtigt, at disse kreditorer er bekendte med gældssaneringssagen. Det bør derfor være således, at det sådanne regler alene tillægges virkning i de øvrige nordiske lande, hvori der er sket bekendtgørelse af gældssaneringen med opfordring til anmeldelse af krav og angivelse af, at manglende eller for sen anmeldelse af kravet medfører kravets bortfald. Selv om en sådan bekendtgørelse ikke er sket, bør reglerne dog – i det omfang de omfatter kendte kreditorer – kunne tillægges virkning over for kendte kreditorer, der har modtaget særskilt underretning om gældssaneringen, herunder om hvorvidt kravet bortfalder ved manglende eller for sen anmeldelse. Endvidere må vil reglerne under alle omstændigheder have virkning i det land, hvor gældssaneringsafgørelsen blev afsagt (eksempelvis Danmark) også over for udenlandske kreditorer, da udenlandske kreditors adgang til at iværksætte retsforfølgning m.v. i dette land (i eksemplet Danmark) reguleres af dette lands ret (i eksemplet dansk ret). Betydningen af, at der ikke er sket bekendtgørelse af gældssaneringen i et andet nordisk land, hvor skyldneren har en kreditor, som ikke har fået særskilt meddelelse om gældssaneringen (og pligten til at anmelde kravet), vil således alene være, at gældssaneringen ikke hindrer denne kreditor i at iværksætte retsforfølgning i aktiver, der befinder sig uden for det land, hvor gældssaneringsafgørelsen blev afsagt (i eksemplet Danmark), hvilket i sagens natur kun har praktisk betydning, hvis skyldneren på et tidspunkt får sådanne aktiver.

Arbejdsgruppen ser ikke noget behov for, at der fastsættes regler om, at udenlandske kreditorer har anmeldelsesret på lige fod med nationale kredito-

rer, da dette i forvejen må antages at være tilfældet. Hvad angår offentligretlige krav bemærkes særligt, at de nordiske lande den 9. november 1972 indgik aftale om gensidig anerkendelse af skatte- og afgiftskrav. Allerede fordi en skyldner, der søger gældssanering, sjældent vil have aktiver af nævneværdig værdi i de øvrige nordiske lande, finder arbejdsgruppen ikke noget behov for en regel svarende til Den Nordiske Konkurskonventions art. 7(3), hvorefter et offentligretligt krav fra et andet land, der efter dette lands lovgivning er privilegeret, nyder et vist privilegium i de aktiver, som måtte befinde sig i dette land. Er der tale om en særlig fortrinsret (panteret) i et bestemt aktiv, foreslås denne sikkerhedsret i aktivet dog opretholdt, jf. afsnit 6.5.

I de tilfælde, hvor en gældssaneringsafgørelse genoptages eller ophæves, foreslås det tilsvarende, at virkningerne heraf anerkendes.

Hvis en domstol i et land afviser at indlede gældssanering, fordi skyldneren har bopæl i et andet land, foreslås det ikke, at en sådan afgørelse skal anerkendes med den virkning, at det andet land skal anerkende, at skyldneren har bopæl i dette land.

Hvis en domstol indleder gældssaneringssag, men afslår gældssanering (fordi de materielle betingelser herfor ikke er opfyldt), er der i sagens natur ingen afgørelse om gældssanering, der skal anerkendes i de øvrige lande. Afgørelsen har ikke den virkning, at skyldneren er afskåret fra at søge gældssanering i et andet land, men en ny begæring om gældssanering kan alene indgives i et andet land, hvis skyldneren inden begæringens indgivelse reelt er flyttet til dette land, jf. afsnit 6.1.

6.4.5 *Ordre public*

Arbejdsgruppen foreslår, at der generelt gøres den undtagelse til reglerne om anerkendelse, at anerkendelse kan nægtes, i det omfang anerkendelse vil stride mod grundlæggende retsprincipper (*ordre public*) i det anerkendende land. Som følge af de generelt store ligheder mellem de nordiske landes insolvensretlige regler, vil det dog formentlig i praksis kun være yderst sjældent, at anerkendelse vil blive nægtet som følge af strid med *ordre public*.

Hvis man skulle forestille sig eksempler på, at anerkendelse skulle blive nægtet, kunne der eksempelvis være tale om et tilfælde, hvor en del af skyldnerens gæld hidrører fra strafbare forhold, idet landenes regler om, hvorvidt der i sådanne situationer undtagelsesvis kan gives gældssanering, varierer. Et andet muligt eksempel kunne være en skyldner, der i ét land har opnået gældssanering flere gange inden for en kortere årrække, idet det kan stride mod *ordre public* i lande, der ikke i deres lovgivning giver mulighed for, at der inden for en kortere årrække opnås gældssanering flere gange.

6.4.6 *Lovvalg*

En domstol, der behandler en gældssaneringssag, skal som altovervejende hovedregel behandle sagen efter de materielle og processuelle regler i lan-

dets egen lovgivning (*lex fori concursus*). Dette harmonerer med reglerne i den Nordiske Konkurskonvention (art. 1) og EU Insolvensforordningen (art. 4). Domstolen skal dog ikke ubetinget anvende sin egen materielle lovgivning på spørgsmål, der ikke udspringer af gældssaneringssagen, såsom eksempelvis spørgsmålet om størrelsen af en kreditors fordring, da dette spørgsmål må afgøres efter den lovgivning, der gælder fordringen (eksempelvis *lex contractus*, hvis fordring udspringer af en aftale).

Arbejdsgruppen har overvejet, om der bør gælde nogle undtagelser til princippet om, en domstol skal anvende sin egen lovgivning på spørgsmål, der udspringer af gældssaneringen.

Arbejdsgruppen finder for det første, at der – på samme måde som i den Nordiske Konkurskonvention og EU Insolvensforordningen – bør fastsættes en udtrykkelig regel om, at en gældssanering i ét land ikke kan påvirke tinglige rettigheder over aktiver i de andre nordiske lande. Endvidere finder arbejdsgruppen, at der i relation til modregning bør gælde en regel svarende til EU Insolvensforordningens art. 6, hvorefter indledningen af en insolvensbehandling ikke berører en kreditors ret til at kræve sin fordring modregnet i skyldnerens fordring, når den lovgivning, der gælder for den insolvente skyldners fordring, tillader en sådan modregning.

Arbejdsgruppen finder, at spørgsmålet om omstødelse i overensstemmelse med den Nordiske Konkurskonvention (men til dels i modsætning til EU Insolvensforordningen) bør afgøres efter den almindelige lovvalgsregel, dvs. loven i det land hvor gældssaneringssagen behandles. Det samme gælder spørgsmålet om udtrækningen af skyldnerens transgbeneficium, dvs. spørgsmålet om i hvilket omfang skyldneren kan beholde aktiver, uden at aktivet inddrages til fyldestgørelse af kreditorerne.

7. Forslag til modellov

7.1 Modelloven

Definitioner

§ A. Ved „gældssanering“ forstås i §§ C-K:

- 1) „gældssanering og gældssanering i forbindelse med konkurs“ efter konkursloven (Danmark),
- 2) „skuldsanering“ efter skuldsaneringsloven (Sverige),
- 3) „gjeldsordning“ efter gjeldsordningsloven (Norge),
- 4) „skuldsanering“ efter skuldsaneringsloven (Finland), samt
- 5) „gældssanering“ efter gældssaneringsloven (Island).

Stk. 2. Ved anvendelsen af §§ B-K sidestilles „namsmannen“ (Norge), „kronofogden“ (Sverige) og „skyldnerens ombudsmand“ (Island) med en domstol.

Stk. 3. Ved „bopæl“ forstås i §§ B-K hovedbopælen.

Kompetence (værneting)

§ B. Begæring om gældssanering kan indgives her i landet, hvis skyldneren ved begæringens indgivelse har bopæl her i landet. Begæring om gældssanering kan ikke indgives her i landet, hvis skyldneren ved begæringens indgivelse har bopæl i et andet nordisk land. En skyldner, der i de seneste 6 måneder forud for begæringens indgivelse har haft registreret bopæl i et bestemt nordisk land, anses for at have bopæl i dette land, medmindre andet godtgøres.

Stk. 2. Uanset reglen i stk. 1 kan der her i landet indgives begæring om genoptagelse eller ophævelse af en afgørelse om gældssanering afsagt her i landet.

Stk. 3. Hvis der her i landet træffes afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering vedrørende en person, der ikke ved indgivelsen af begæringen om gældssanering havde bopæl her i landet, skal dette fremgå af afgørelsen.

§ C. Så længe en skyldners begæring om gældssanering behandles ved en domstol i et andet nordisk land, skal domstolene her i landet afvise at behandle en begæring om gældssanering fra skyldneren. Dette gælder dog ikke, hvis domstolen i det andet nordiske land støtter sin kompetence på andet end skyldnerens bopæl.

Lovvalg og anerkendelse

§ D. Reglerne i §§ E-K finder anvendelse på gældssanering, der behandles af en domstol i et nordisk land, forudsat domstolen støtter sin kompetence på, at skyldneren ved indgivelsen af begæringen om gældssanering havde bopæl i dette land.

§ E. Lovgivningen i det land, hvor skyldneren begærede gældssanering, finder anvendelse på alle spørgsmål, der udspringer af gældssaneringssagen, jf. dog §§ F-I.

§ F. En afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering påvirker ikke tinglige rettigheder over aktiver, der efter de tingsretlige lovvalsregler er undergivet loven i et andet nordisk land.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 er ikke til hinder for omstødelse eller ugyldighed over for kreditorerne efter reglerne i den i § E nævnte lovgivning.

§ G. En afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering påvirker ikke en kreditors ret til at kræve sin fordring modregnet i skyldnerens fordring, når den lovgivning, der gælder for skyldnerens fordring, tillader en sådan modregning.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 er ikke til hinder for omstødelse eller ugyldighed over for kreditorerne efter reglerne i den i § E nævnte lovgivning.

§ H. Virkningerne af en afgørelse om indledning af gældssaneringssag for en retssag, der verserer mod skyldneren i et andet nordisk land, afgøres udelukkende efter dette lands lovgivning.

§ I. Så snart der indledes gældssaneringssag, underretter domstolen, der behandler sagen, eller en af denne udpeget medhjælper alle kendte kreditorer, som har deres bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et andet nordisk land.

Stk. 2. Hvis domstolen, der behandler gældssaneringssagen, antager, at det er sandsynligt, at skyldneren har ukendte kreditorer med bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et andet nordisk land, skal domstolen bekendtgøre gældssaneringssagen i dette land.

Stk. 3. En underretning efter stk. 1 eller bekendtgørelse efter stk. 2 skal indeholde oplysning om de frister, der skal overholdes, om sanktioner i tilknytning til disse frister, om hvortil anmeldelse af krav kan ske, og om hvorvidt kreditorer med privilegerede fordringer eller tinglig sikkerhed behøver at anmelde deres fordring.

Stk. 4. En regel om, at en kreditors fordring mod skyldneren bortfalder, hvis kravet ikke er anmeldt inden en vis frist, har alene virkning i de øvrige nordiske lande over for kreditorer, som enten har modtaget underretning efter stk. 1, eller som har deres bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et land, hvor der er sket bekendtgørelse efter stk. 2.

§ J. En afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering, der træffes af en domstol i et andet nordisk land, har de samme virkninger her i landet, som den har efter lovgivningen i det land, hvor afgørelsen blev afsagt, jf. dog §§ F-H og § I, stk. 4. Endvidere har en retskraftig afgørelse, der træffes af en domstol i et andet nordisk land, om omstødelse eller andet bortfald af rettigheder i tilfælde af gældssanering bindende virkning her i landet.

Stk. 2. Hvis den domstol, der har afsagt en afgørelse om gældssanering, genoptager eller ophæver afgørelsen om gældssanering, har dette samme virkninger her i landet, som det har efter lovgivningen i det land, hvor afgørelsen blev afsagt.

§ K. Reglerne i § E og § J finder ikke anvendelse, i det omfang dette strider mod ordre public.

7.2 Kommentarer til modelloven

Modelloven indeholder dels regler om værneting (kompetence) dels regler om lovvalg og anerkendelse. Bestemmelserne i modelloven er nummereret § A-§ K for at markere, at det er muligt, at modellovens bestemmelser skal indføres forskellige steder i den relevante lovgivning. I det følgende gives nogle korte kommentarer til de enkelte bestemmelser, idet der i øvrigt henvises til afsnit 6.

Ad § A

Bestemmelsen opregner de typer af gældssanering, som findes i de nordiske lande. Modellovens regler om lovvalg og anerkendelse finder anvendelse på alle disse typer gældssanering, hvorimod den ikke finder anvendelse på gældssanering uden for Norden.

Stk. 1 henviser til reglerne i §§ C-K, dvs. alle modellovens regler undtagen § B. Reglerne om litispændens, lovvalg og anerkendelse skal således anvendes, uanset hvilken type af nordisk gældssanering, der er tale om. Stk. 1 henviser ikke til § B (eller lovgivningen) generelt, da domstolene i ét land ved anvendelsen af § B alene skal anvende gældssanering i betydningen gældssanering efter dette lands regler. § B giver således ikke hjemmel til, at eksempelvis en skyldner med bopæl i Danmark anmoder de danske domstolene om at behandle en begæring om gældssanering efter eksempelvis svensk ret (skuldsanering). Det følger således af § B, at en skyldner, der har bopæl i Norden alene kan begære gældssanering i bopælslandet (efter dette lands lovgivning). En domstol skal ved fastlæggelsen af skyldnerens bopæl anvende sin egen materielle lovgivning, herunder bestemmelsen i § B.

Stk. 2 fastslår, at modellovens regler (herunder § B) om domstole omfatter namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island). Reglerne om værneting, lovvalg og anerkendelse finder såle-

des også anvendelse på afgørelser, der træffes af namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island) .

Stk. 3 angår tilfælde, hvor skyldneren (eller en kreditor) undtagelsesvis har bopæl i flere forskellige lande. Det fastslås, at der ved „bopæl“ forstås hovedbopælen, dvs. at en person alene kan anses for at have bopæl i et bestemt land.

Ad § B

Bestemmelsen regulerer værneting. Stk. 1, 1. pkt., fastslår positivt, at domstolene i det land, hvor skyldneren har sin bopæl, er kompetente til at behandle skyldnerens begæring om gældssanering efter dette lands lovgivning. Har skyldneren bopæl i flere lande, anvendes hovedbopælen. Stk. 1 indeholder ikke bestemmelse om, hvor i dette land, dvs. ved hvilken domstol, begæringen skal indgives, da dette beror på de enkelte landes interne lovgivning. Hvis det i et land er således, at skyldneren skal indgive begæring om gældssanering til domstolen i den retskreds, hvor skyldneren har bopæl, kan bestemmelsen gennemføres således, at kompetencen ligger hos domstolen på det sted, hvor skyldneren har sin bopæl. Begrebet „domstol“ omfatter i modelloven også namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island), jf. § A, stk. 2.

Det afgørende er skyldnerens reelle bopæl på det tidspunkt, hvor retten modtager begæringen om gældssanering. Det er således uden betydning, om skyldneren tidligere måtte have boet i et andet land (og der eventuelt måtte have stiftet det meste af gælden), og om skyldneren efter indgivelsen af begæringen om gældssanering måtte flytte til et andet land.

Stk. 1, 2. pkt., fastslår negativt, at domstolene i et land ikke har kompetence til at behandle en begæring om gældssanering fra en skyldner, der har bopæl i et andet nordisk land. Bestemmelsen udelukker ikke, at der i et lands lovgivning åbnes mulighed for at indgive begæring om gældssanering fra en person, der har bopæl uden for Norden. Hvis et lands lovgivning udelukkende giver mulighed for at indgive begæring om gældssanering, hvis skyldneren har bopæl i dette land på tidspunktet for begæringens indgivelse, er det unødvendigt at medtage reglen i stk. 1, 2. pkt.

Stk. 1, 3. pkt., indeholder en formodningsregel. En skyldner, der i de seneste 6 måneder før indgivelsen af begæring om gældssanering har haft registreret bopæl i et bestemt nordisk land, anses for at have sin reelle bopæl i dette land, medmindre andet godtgøres (bevises). Reglen gælder også i tilfælde, hvor skyldneren de seneste 6 måneder har haft registreret bopæl flere forskellige steder i samme land, eksempelvis først 4 måneder i Malmø (Sverige) og dernæst 2 måneder i Stockholm (Sverige). Det vil i sådanne tilfælde være op til landets interne lovgivning (her svensk ret) at bestemme, hvor i landet begæringen om gældssanering skal indgives. Har skyldneren ikke haft registreret bopæl i samme land de seneste 6 måneder før begæringens indgivelse, gælder formodningsreglen ikke. Formodningsreglen i stk. 1, 3. pkt., gælder heller ikke, hvis skyldneren i de seneste 6 måneder undtagelsesvist

skulle have haft registreret bopæl i flere forskellige lande samtidigt. Selv om formodningsreglen ikke gælder i tilfælde, hvor skyldneren har haft registreret bopæl i et bestemt land i en kortere periode end 6 måneder, vil den registrerede bopæl dog fortsat kunne indgå som et moment ved fastlæggelsen af, hvor skyldnerens reelle bopæl er. Stk. 1, 3. pkt., er alene en formodningsregel. Selv om skyldneren har haft registreret bopæl i samme land de seneste 6 måneder, kan der således efter omstændighederne føres bevis for, at skyldneren ikke reelt har haft bopæl i dette land. En domstol, der modtager en begæring om gældssanering, må ex officio påse, om den har kompetence til at behandle gældssaneringssagen.

Stk. 2 fastsætter, at domstolene i det land, som har afsagt en afgørelse om gældssanering, er kompetente til at genoptage eller ophæve afgørelsen, uanset om skyldneren måtte være flyttet til et andet land. Ligesom reglen i stk. 1, 1. pkt., er der ikke fastsat bestemmelse om, hvor i landet begæringen skal indgives, dvs. at dette spørgsmål afgøres efter landets interne lovgivning.

Stk. 3 fastsætter, at det af en afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller afsigelse af gældssanering skal fremgå, hvis skyldneren ikke på tidspunktet for begæringen om gældssanering havde bopæl i det land, hvor gældssanering begæres. Virkningen af en sådan oplysning er, at afgørelsen ikke har virkninger i de øvrige nordiske lande, jf. § D. Hvis skyldneren har bopæl i flere forskellige lande, skal erklæring efter stk. 3 afgives, hvis skyldneren på tidspunktet for begæringen om gældssanering ikke havde hovedbopæl i det land, hvor gældssaneringen begæres. Hvis der i et lands lovgivning alene er adgang til at begære gældssanering, hvis skyldneren på tidspunktet for begæringen har hovedbopæl i dette land, er det unødvendigt at medtage stk. 3.

Ad § C

§ C fastsætter et princip om litispendens. Så længe en begæring om gældssanering behandles i ét nordisk land, kan der således ikke begæres gældssanering i et andet nordisk land. Når en domstol i et nordisk land på grundlag af en begæring om gældssanering behandler en gældssaneringssag, kan der indtil gældssaneringssagens afslutning således ikke indgives ny begæring om gældssanering i et andet nordisk land. Det afgøres efter reglerne i det land, hvor gældssaneringssagen behandles, hvornår gældssaneringssagen anses for afsluttet.

Reglen i § C gælder ikke, hvis domstolen i det land, hvor der først er begæret gældssanering, støtter sin kompetence på andet end skyldnerens bopæl i dette land, da gældssaneringen i så fald ikke omfattes af modelloven. Det samme gælder, hvis kompetencen støttes på en bopæl, som domstolen ikke anser for hovedbopælen, jf. § A, stk. 3.

Reglen i § C finder anvendelse, uanset om det bestrides, at skyldneren har bopæl i det land, hvor der først blev begæret gældssanering. Når retten i dette land frem til, at skyldneren ikke har bopæl i dette land, finder reglen i § C herefter ikke længere anvendelse.

Hvis domstolen i det land, hvor der først begæres gældssanering, støtter sin kompetence på skyldnerens bopæl i dette land, skal domstolene i de øvrige lande handle i tillid til denne afgørelse og følgelig afvise at behandle en begæring om gældssanering. Sidstnævnte domstole skal således ikke selv efterprøve spørgsmålet om, hvor skyldneren har bopæl.

Ad § D

Bestemmelsen fastslår, at reglerne om lovvalg og anerkendelse alene finder anvendelse på gældssanering, der behandles i et nordisk land, forudsat at domstolen, der behandler gældssaneringssagen, støtter sin kompetence på, at skyldneren har bopæl i dette land. Begrebet domstol omfatter tillige namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island), jf. § A, stk. 2.

Hvis en domstol i et nordisk land har indledt gældssaneringssag vedrørende en skyldner og i den forbindelse har lagt til grund, at skyldneren har bopæl i dette land, skal en domstol i et andet nordisk land anvende §§ E-K uden at foretage en selvstændig prøvelse af, om skyldneren rent faktisk havde bopæl i det land, hvor der blev indledt gældssaneringssag. § D finder anvendelse på gældssanering generelt, herunder afgørelser om omstødelse i forbindelse med gældssanering og afgørelser om ophævelse eller genoptagelse af en afgørelse om gældssanering, forudsat at begæringen om gældssanering blev indgivet i bopælslandet.

Bestemmelsen i § D omfatter kun tilfælde, hvor domstolen støttede sin kompetence på skyldnerens bopæl (og – i tilfælde af flere bopæle – hovedbopælen, jf. § A, stk. 3). Medmindre andet udtrykkeligt fremgår af domstolens afgørelse, skal domstolene i de øvrige nordiske land lægge til grund, at denne betingelse er opfyldt, jf. § B, stk. 3.

I praksis kan man næppe forestille sig tilfælde, hvor der kan opstå en konflikt mellem modelloven og EU Insolvensforordningen, men det kan ved implementeringen af modelloven overvejes at anføre i forarbejderne (eller i lovteksten), at modellovsreglerne viger for EU-rettens regler, såfremt der måtte opstå en regelkonflikt. I sagens natur kan der ikke opstå nogen regelkonflikt ved domstolene i Danmark, Norge og Island, da disse lande ikke omfattes af forordningen.

Ad § E

Bestemmelsen i § E fastslår den grundlæggende hovedregel om, at lovgivningen i det land, hvor skyldneren begærede gældssanering, finder anvendelse på alle spørgsmål, der udspringer af gældssaneringssagen. Undtagelse til denne regel gøres alene ved §§ F-I og ved § K.

Lovvalgsreglen i § E finder anvendelse ved alle domstole i de nordiske lande. Hvis skyldneren har begæret gældssanering i Norge, følger det således af § E, dels at de norske domstole (herunder namsmannen) skal anvende norsk ret på spørgsmål, der udspringer af gældssaneringssagen, dels at domstolene i de øvrige nordiske lande skal anvende norsk ret på spørgsmål, der

udspringer af gældssaneringssagen i Norge. Domstolene i et andet nordisk land (eksempelvis Danmark) skal således anvende norsk rets regler om eksempelvis, hvorvidt gældssaneringen udelukker kreditorer fra retsforfølgning (herunder lønindeholdelse), hvorvidt dispositioner kan omstødes, hvorvidt aktiver (i Danmark) kan inddrages under gældssaneringen osv.

§ E angår alene spørgsmål, der udspringer af gældssaneringen. Spørgsmålet om en kreditors fordring er berettiget, herunder størrelsen af kreditors fordring, udspringer ikke af gældssaneringen og omfattes derfor ikke af lovvalgsreglen i § E, men derimod af de almindelige internationalprivatretnlige regler om lovvalg i kontrakt, lovvalg i delikt m.v.

Ad § F

Bestemmelsen er en undtagelse til § E. Stk. 1 fastslår, at en afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering ikke påvirker tinglige rettigheder over aktiver, der efter de tingsretlige lovvalgsregler er undergivet loven i et andet nordisk land. Modelloven harmonerer ikke de tingsretlige lovvalgsregler, dvs. en domstol ved anvendelse af stk. 1 skal anvende domstolslandets egne tingsretlige lovvalgsregler (herunder på spørgsmålet om renvoi).

Hvis en domstol – efter domstolslandets tingsretlige lovvalgsregler – når frem til, at gyldigheden af en tinglig rettighed skal bedømmes efter loven i et andet nordisk land end det land, hvor gældssaneringssagen behandles, og den tinglige rettighed må anses for gyldig (efter den anvendelige materielle tingsretlige lovgivning), påvirkes rettigheden ikke af afgørelsen om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering. Eksempelvis kan en gældssanering i Danmark således ikke påvirke tinglige rettigheder over fast ejendom i Sverige, hvis den tinglige rettighed er gyldig stiftet efter svensk ret, da fast ejendom i Sverige er undergivet svensk ret (*lex rei sitae*).

Hvis en tinglig rettighed er beskyttet efter stk. 1, kan gældssaneringen ikke påvirke rettigheden, dvs. at gældssaneringen ikke kan føre til rettighedens bortfald, og gældssaneringen kan heller ikke føre til suspension af rettighedshaverens adgang til at fuldbyrde sin tinglige rettighed, eksempelvis ved at begære tvangs salg af det aktiv, som rettigheden angår. Efter stk. 2 gøres dog den undtagelse, at rettighedshaveren ikke er beskyttet mod søgsmål om omstødelse eller ugyldighed over for kreditorerne i medfør af reglerne i lovgivningen i det land, hvor gældssaneringssagen behandles. § F beskytter alene tinglige rettigheder. Hvis en pantnaver realiserer et pant i skyldnerens aktiver, vil gældssaneringens virkning for en eventuelt udækket restfordring således skulle afgøres efter loven i i det land, hvor gældssaneringssagen behandles.

Ad § G

Bestemmelsen er en undtagelse til § E. Bestemmelsen beskytter en kreditors adgang til at modregne efter den lovgivning, der gælder for skyldnerens fordring (hovedfordringen). Bestemmelsen hindrer ikke søgsmål om omstø-

delse eller ugyldighed over for kreditorerne (i medfør af reglerne i lovgivningen i det land, hvor gældssaneringssagen behandles). Bestemmelsen i § G svarer i det væsentligste til reglen i EU Insolvensforordningens art. 6.

Ad § H

Bestemmelsen, der er en undtagelse til § E, fastslår, at virkningerne af en afgørelse om indledning af gældssaneringssag for en retssag, der verserer mod skyldneren i et andet nordisk land, udelukkende skal afgøres efter dette lands lovgivning. Det er således de procesretlige regler i det land, hvor retssagen verserer, der afgør, om retssagen skal fortsættes eller afsluttes. Bestemmelsen i § H angår alene verserende retssager, dvs. retssager som er anlagt inden afgørelsen om indledning af gældssaneringssag. Det følger af § E, at det er lovgivningen i det land, hvor gældssaneringssagen behandles, der er afgørende for, om der under gældssaneringssagen kan anlægges retssag mod skyldneren, herunder i de øvrige nordiske lande. Bestemmelsen i § H svarer til reglen i EU Insolvensforordningens art. 15.

Ad § I

Bestemmelsen regulerer spørgsmålet om underretning af kreditorer, der har deres bopæl (fysiske personer), hjemsted eller hovedsæde (juridiske personer) i et andet nordisk land end det land, hvor gældssaneringssagen behandles.

Stk. 1 fastslår, at så snart der indledes gældssaneringssag, underretter domstolen, der behandler sagen, eller en af denne udpeget medhjælper alle kendte kreditorer, som har deres bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et andet nordisk land.

I tilfælde, hvor domstolen, der behandler gældssaneringssagen, antager, at det er sandsynligt, at skyldneren har ukendte kreditorer med bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et andet nordisk land, skal domstolen efter stk. 2 bekendtgøre gældssaneringssagen i dette land.

En underretning efter stk. 1 eller bekendtgørelse efter stk. 2 skal indeholde oplysning om de frister, der skal overholdes, om sanktionerne i tilknytning til disse frister, om hvortil anmeldelse af krav, og om hvorvidt kreditorer med privilegerede krav eller tinglig sikkerhed behøver at anmelde deres krav, jf. stk. 3.

Overholdelse af reglerne i stk. 1–3 er ikke en betingelse for anerkendelse af virkningerne af en senere afgørelse om gældssanering. En afgørelse om gældssanering har således efter § J virkning i alle de nordiske lande over for samtlige kreditorer, uanset om nogle kreditorer ikke har modtaget underretning efter stk. 1, og uanset om der burde være sket bekendtgørelse efter stk. 2. Efter stk. 4 gælder derimod, at en regel om, at en kreditors krav mod skyldneren bortfalder, hvis kravet ikke er anmeldt inden en vis frist (herunder hvis kravet slet ikke anmeldes), alene har virkning i de øvrige nordiske lande over for kreditorer, som enten har modtaget underretning efter stk. 1, eller som har deres bopæl, hjemsted eller hovedsæde i et land, hvor der er sket bekendtgørelse efter stk. 2. En regel om, at et krav bortfalder som følge

af manglende eller for sen anmeldelse af kravet, findes ikke i alle de nordiske lande, og de særlige betingelser for, at en sådan regel får virkning i de øvrige nordiske lande, skal ses i lyset heraf. Reglen i § I, stk. 4, omfatter alene regler om, at krav bortfalder som følge af manglende eller for sen anmeldelse. En regel om, at et krav bortfalder, fordi det er efterstillet de simple kreditorer i konkursordnen, har således virkning i alle nordiske (uanset om gældssaneringen ikke er bekendtgjort i det pågældende land), jf. § J. Endvidere bemærkes, at det følger af § J, at en gældssanering alene kan have virkninger i de øvrige nordiske, i det omfang dette har hjemmel i lovgivningen, som finder anvendelse i det land, hvor afgørelsen blev afsagt. Hvis det efter et lands lovgivning eksempelvis er således, at kun ukendte kreditors krav bortfalder som følge af manglende anmeldelse af kravet, vil krav tilhørende en kendt kreditor således ikke kunne bortfalde, uanset om gældssaneringen blev bekendtgjort i det land, hvor den kendte kreditor har sin bopæl.

Reglerne i § I finder også anvendelse i gældssaneringssager, der behandles af namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island), jf. § A, stk. 2.

I tilfælde, hvor en kreditor undtagelsesvis måtte have flere bopæle, er hovedbopælen afgørende, jf. § A, stk. 3.

Ad § J

Stk. 1 fastslår et princip om, at der skal ske anerkendelse af en afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering, hvis afgørelsen er truffet af en domstol i et nordisk land. Anerkendelsen forudsætter dog, at den domstol, der traf afgørelsen, støttede sin kompetence på skyldnerens bopæl, jf. § D. Domstolene i det land, hvor afgørelsen ønskes anerkendt, skal ikke foretage en selvstændig efterprøvelse af, om skyldneren rent faktisk havde bopæl i det land, som traf afgørelsen. Hvis det fremgår af afgørelsen, at domstolen ikke støttede sin kompetence på skyldnerens bopæl, skal afgørelsen ikke anerkendes i de øvrige nordiske lande. Anerkendelse er ikke betinget af, at der indhentes exequatur eller anden form for officiel godkendelse af afgørelsen. Reglerne om anerkendelse af afgørelser omfatter også afgørelser, der træffes af namsmannen (Norge), kronofogden (Sverige) og skyldnerens ombudsmand (Island), jf. § A, stk. 2.

En afgørelse om indledning af gældssaneringssag eller om gældssanering, der opfylder de nævnte krav til anerkendelse, har samme virkninger i de øvrige nordiske lande, som den har efter lovgivningen i det land, hvor afgørelsen blev afsagt. Der gælder dog nogle enkelte undtagelser til denne regel. Afgørelsen kan således ikke tillægges virkning, i det omfang dens indhold ikke harmonerer med de særlige lovvalgsregler om tinglige rettigheder (§ F), modregning (§ G) og verserende retssager (§ H). Hvis alle de nordiske lande gennemfører modelloven vil dette dog ikke have nogen praktisk betydning, da alle domstolene i de nordiske lande i så fald vil afsige afgørelser under iagttagelse af lovvalgsreglerne i §§ F-H.

Reglen i § J modificeres endvidere af reglen i § I, stk. 4, hvorefter gælder særlige betingelser for, at et en regel om, at krav bortfalder som følge af manglende eller for sen anmeldelse, har virkning i de øvrige nordiske lande. Hvis disse betingelser ikke er opfyldt, har en afgørelse om gældssanering således ikke fuldstændig de samme virkninger i de øvrige lande, som afgørelsen har i det land, hvor afgørelsen blev afsagt.

Endelig gælder efter § K generelt, at en afgørelse ikke skal anerkendes, i det omfang den strider mod ordre public.

Stk. 1, 2. pkt., fastslår særligt, at en retskraftig afgørelse om omstødelse eller andet bortfald af rettigheder i tilfælde af gældssanering har bindende virkning her i landet. Den særlige regel i stk. 1, 2. pkt., skyldes, at afgørelser om omstødelse m.v. typisk ikke træffes som en del af gældssaneringsafgørelsen og i øvrigt typisk ikke af samme domstol som den domstol, der behandler gældssaneringssagen. Reglen er således nødvendigt for at sikre, at afgørelser om omstødelse i forbindelse med gældssanering får virkning i de øvrige nordiske lande. Det følger af § D, at reglen i § J alene omfatter gældssanering, der behandles af en domstol i et nordisk land, som støttede sin kompetence på, at skyldneren havde bopæl i dette land. Stk. 1, 2. pkt., hjemler således ikke anerkendelse af afgørelse om omstødelse i forbindelse med en gældssanering uden for Norden, uanset om selve omstødelsessagen måtte være afgjort ved en nordisk domstol. Er der derimod tale om en gældssanering, der omfattes af § D, gælder reglen i stk. 1, 2. pkt., uanset om omstødelsessagen er afgjort i et andet nordisk land end det, hvor gældssaneringssagen behandles. Eksempelvis skal alle nordiske lande anerkende en afgørelse om omstødelse, der er afsagt af en domstol i Sverige, uanset om selve gældssaneringssagen blev behandlet i Finland, hvor skyldneren har sin bopæl. Stk. 1, 2. pkt., omfatter ikke afgørelser om omstødelse afsagt uden for Norden (eksempelvis i Tyskland), uanset om selve gældssaneringssagen omfattes af § D.

I stk. 2 fastslås særligt, at hvis den domstol, der har afsagt en afgørelse om gældssanering, genoptager eller ophæver afgørelsen om gældssanering, har dette samme virkninger i de øvrige nordiske lande, som det har efter lovgivningen i det land, hvor afgørelsen blev afsagt.

Ad § K

Bestemmelsen fastslår, at lovvalgsreglerne i § E og reglerne om anerkendelse i § J ikke finder anvendelse, i det omfang dette strider mod ordre public. En domstol, der efter reglen i § E anvender lovgivningen i et andet nordisk land, er således ikke forpligtet til at nå til et resultat, der strider mod de grundlæggende retsprincipper i det land, hvor domstolen er. På tilsvarende vis skal en domstol alene anerkende virkningerne af en afgørelse fra et andet nordisk land, i det omfang disse virkninger ikke strider mod de grundlæggende retsprincipper i det land, hvor domstolen er.

Summary in English

Background

This report has been made on the request of The Nordic Council of Ministers. The aim of the report is to disclose the legal and practical circumstances relevant to determine if a Nordic regulation on debt relief is desirable or not. The report contains a proposal for a Nordic regulation of debt relief.

Conclusions

- At present a debt relief decision made in a Nordic State is unlikely to be recognized as having effects in the other Nordic States.
- The lack of inter-Nordic recognition of debt relief decisions results in legal and practical problems for debtors who – after having obtained a debt relief in Nordic State – wishes to move, work or invest in another Nordic State. The mentioned problems are assessed to have a minor effect on the general economy of the Nordic States but the problems may have major effects for the individual debtors.
- There is a high degree of similarity between the legislations on debt relief in the Nordic States, and the existing differences in the legislations are not of a fundamental nature and should not be considered an obstacle for inter-Nordic recognition of debt relief decisions.
- In order to avoid forum shopping a Nordic regulation on debt relief should contain rules on competence of courts in debt relief cases and recognition of a decision on debt relief should be conditioned that the court based its competence on these rules of competence. Further, a Nordic regulation of debt relief should contain conflict of law rules.
- A debt relief in Norway, Sweden and Iceland may be obtained by a decision by a public authority which is not a court. A Nordic regulation should include such decisions.
- As the law of a Nordic State may provide that a creditor cannot claim dividend payments if the creditor has not filed his claim in a debt relief proceedings before a fixed date (e.g. the Danish rules on “prækusivt proklama”), a Nordic regulation should regulate to which extent such rules have effect in other Nordic States.
- A Nordic regulation on debt relief should be obtained by each Nordic State passing similar rules on competence, conflict of laws and recognition of debt relief decisions. In other words, it is suggested that a Nordic regulation is obtained by a model law (and not by a convention).

Basic elements of rules in the proposed model law

- The rules only apply to debt relief in Nordic states.
- The rules only apply in cases where the debtor at the time when debtor applied for debt relief had it's habitual residence in the State where the debtor applied for debt relief.
- The courts should apply the laws of the State where the debt relief proceedings take place to issues arising from these proceedings. Certain exceptions to this rule apply in relation to rights in rem, set off and pending law suits.
- The court at which the debt relief proceedings are pending shall inform all the debtor's known creditors of the proceedings and shall – if it is likely the debtor have unknown creditors in the other Nordic States – announce the proceedings in official gazettes in the other Nordic states.
- Decisions on debt relief covered by the rules are recognized in the other Nordic states. This rule also applies with respect to decisions on debt relief made a public authority which is not a court. Rules of a State which provide that a creditor cannot claim dividend payments if the creditor has not filed his claim in a debt relief proceedings before a fixed date (e.g. the Danish rules on “prækusivt proklama”) have effect in the other Nordic States with respect to creditors in these states only if the creditors have been informed of the debt relief proceedings or the proceedings have been announced in these states.
- The rules on conflict of laws and recognition of debt relief decisions are not applied to the extent they are contrary to ordre public.